

صورت بندی چالش‌های امنیتی جریان‌های انحرافی و مدعیان دروغین مهدویت

رضالک زایی^۱

چکیده

«امنیت»، مخصوصاً «امنیت اعتقادی» از نیازهای حیاتی و ضروری انسان دین‌دار است و لازم است هرچه این امنیت را با مخاطره مواجه می‌سازد، شناسایی و علاج شود. جریان‌های انحرافی و مدعیان دروغین مهدویت، چالش‌های مختلفی، از جمله چالش‌های امنیتی برای جوامع و از جمله جمهوری اسلامی ایجاد می‌کنند. در این مقاله، تبیین و طبقه‌بندی این چالش‌ها با بهره‌گیری از چارچوب نظری که توسط صدرالمتألهین شیرازی ارائه شده، سامان یافته است. طبق این چارچوب جریان‌های انحرافی و مدعیان دروغین مهدویت در سه عرصه با «سد باب معرفت»، «سد باب حیات» و «سد باب معیشت»، امت اسلامی را با چالش‌های امنیتی مواجه می‌سازند. به کار بستن این چارچوب نظری، نوآوری مقاله حاضر است. روش مقاله نظریه دلالیت، است که از دانش منطق و اصول فقه اخذ شده است.

واژگان کلیدی: جریان‌های انحرافی، مدعیان دروغین مهدویت، امنیت، سد باب معرفت، سد

باب حیات، سد باب معیشت.

مقدمه

جریان‌های انحرافی و مدعیان دروغین، بر خلاف جریان زلال مهدی موجود موعود عجل الله تعالی فرجه الشریف حرکت می‌کنند. امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف همه سدهایی را که مقابل معرفت، حیات و معیشت بشر ایجاد شده است، می‌شکند؛ عقلانیت بشر را ارتقا می‌دهد؛ راه تنفس بشر را باز می‌کند و به جنگ همه علیه همه خاتمه می‌بخشد. او را مادری غربی و پدری شرقی است تا با محبتی پدرانانه با اصل ناامنی بجنگد و شرق و غرب عالم را از امنیت سرشار کند. حضرت امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف وعده صادق الهی است و علامت لطف خدا به بشر و نشان دهنده این است که خدا بشر را نه فراموش کرده و نه به حال خود رها کرده است. او تمامی قفل‌های بسته تاریخ را خواهد گشود و غل و زنجیر را از دست و پای بشر باز خواهد کرد. او وقتی خواهد آمد که قطرات انسان‌ها با دست اراده و فطرت توحیدی خویش به هم متصل شوند. چون او «اقیانوسی» عمل می‌کند نه «جزیره‌ای». امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف کسی است که کار ناتمام همه انبیا را تمام می‌کند. حضرت مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف نه حاشیه که متن و بلکه روح دین است و اگر امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف از اسلام حذف شود، اسلام هم نمی‌ماند.^۱

بهار روزگاران و عدالت‌خواهان «داعی الله» است و انسان‌ها را نه به خود، بلکه به سوی خدا دعوت می‌کند. کتاب خدا را برایشان می‌خواند و آیاتش را تفسیر و تبیین می‌کند: «السلام علیک یا داعی الله و ربانی آیاته... السلام علیک حین تقرء و تبین».^۲ او اجازه نمی‌دهد نه عقل به مسلخ برود، نه نقل و نه بشر.

در مقابل، جریان‌های انحرافی و مدعیان دروغین، دیگران را به خود دعوت می‌کنند و عقل و نقل و بشر را با هم به مسلخ می‌برند و قربانی تمایلات شیطانی و نفسانی خود می‌کنند، تا شاید بشر از آینده ناامید شود و به هر خبری از امام مهدی عجل الله تعالی فرجه الشریف با دیده انکار و تردید بنگرد. وقتی هم که رحمت و نور امید رفت و ظلمات یأس و ناامیدی آمد و ملت‌های عدالت‌خواه دست از

۱. ر.ک: رحیم پور ازغدی، مهدی؛ ده انقلاب در یک انقلاب.

۲. شیخ عباس قمی، مفاتیح الجنان، زیارت آل یاسین.

عدالت شستند و اراده تحقق عدالت و امنیت را، اگر چه نسبی و اگر چه اندک و ناچیز، به چوب لباسی یأس آویختند؛ بهترین فرصت برای خدایان ریز و درشتی است که همین امروز بر دنیا حکومت می‌کنند و با خونسردی، خون محرومان و مستضعفان را با شعار مبارزه با تروریسم و دفاع از حقوق بشر می‌مکند و می‌ریزند.

البته چنان‌که آیت‌الله سیستانی فرموده‌اند، در این میان ممکن است عده‌ای باشند که در تطبیق روایات ظهور هر چند با حسن نیت شتاب به خرج داده و بدون ملاحظات روشی دچار لغزش شده و ناخواسته راه را برای غرض‌ورزان هموار کرده باشند^۱ که در اصل مطلب تفاوتی ایجاد نمی‌کند.

پیشینه

درباره این مدعیان و منحرفان آثار قابل توجهی منتشر شده است.^۲ در عین حال، تعداد اندکی از آن آثار چالش‌های امنیتی آن‌ها را به صورت مستقیم مورد مذاقه قرار داده‌اند. از طرفی چون آثار جریان‌های انحرافی و مدعیان دروغین مهدویت ذیل کتاب‌های ضاله طبقه‌بندی می‌شوند دسترسی به آن‌ها هم به سادگی میسر نیست و یکی از مشکلات تحقیق محسوب می‌شود.

مقاله «تحلیل راهکارهای مشترک نفوذ جریان‌های انحرافی معاصر در بستر آموزه‌های مهدویت»^۳ یکی از آثاری است که به مباحث امنیتی توجه نشان داده است. در این مقاله، راهکارهای نفوذ جریان‌های انحرافی بیان شده و مقاله نشان می‌دهد که نفوذ جریان‌های

۱. آیت‌الله سیستانی، <https://www.sistani.org/persian/archive/25698/>.

۲. از جمله رک: صفری‌فروشانی و عرفان، گونه‌شناسی مدعیان دروغین مهدویت، ص ۸۳-۱۰۷؛ جعفریان، مهدیان دروغین به ضمیمه هفت رساله؛ حجامی، شناخت، بررسی و نقد کلامی جریان‌های انحرافی مهدویت؛ قندی، آسیب‌شناسی موعودگرایی؛ با تأکید بر آسیب‌گستری مسیح‌نمایان؛ اسحاقیان درجه، بررسی و نقد مستندات جریان انحرافی احمد اسماعیل؛ کامیاب، بررسی و نقد تعدد قائمیت در جریان انحرافی احمد اسماعیل؛ حجامی، نقد و بررسی جریان احمد اسماعیل؛ عبدالرحمانی، بررسی نقش عرفان‌های نوپدید بر امنیت اخلاقی، ص ۱۴۷ - ۱۶۰).

۳. اسحاقیان درجه و دیگران، تحلیل راهکارهای مشترک نفوذ جریان‌های انحرافی معاصر در بستر آموزه‌های مهدویت، ص

انحرافی در شخص و جامعه با ابزارهای روانشناسانه و جامعه‌شناسانه چگونه انجام می‌شود و چه تأثیرات و پیامدهای امنیتی دارد. به دیگر سخن، آن‌گونه که نویسندگان خود تصریح کرده‌اند «تحقیق به دنبال بررسی راهکارهای نفوذ و انحرافات و چالش‌های مختلف ایجاد شده توسط جریان‌های معاصر و نیز بررسی انحرافات بالقوه‌ای است که از فرقه‌ها انتظار می‌رود». گرچه نویسندگان مقاله، امنیت را به عنوان یکی از واژگان کلیدی یا اهداف مقاله ذکر نکرده‌اند؛ محتوای مقاله سرشار از مباحث امنیتی است و می‌توان گفت چالش‌های امنیتی را برشمرده است.

کتاب تحلیل روند و فرآیند فرق و جریان‌های انحرافی^۱ نیز به رابطه امنیت ملی و فعالیت‌های فرقه‌های معاند پرداخته و از نسبت ایمان و امنیت سخن گفته و به بررسی وضعیت فعالیت فرقه‌های انحرافی و عرفان‌های کاذب و معرفی و تحلیل مدعیان دروغین مهدویت توجه نشان داده است. علاوه بر این، در ضمن بررسی بسترهای پیدایش فرقه‌ها، مخاطرات امنیتی این فرقه‌ها را ذکر کرده است. این کتاب مانند دیگر آثار این عرصه، فاقد چارچوب نظری معین برای نقد و بررسی جریان‌های انحرافی است.

آنچه مهم است، ارائه چارچوبی است که بتوان به وسیله آن جایگاه امنیتی جریان‌های انحرافی و مدعیان دروغین را سنجید که به نظر می‌رسد در آثار موجود، ارائه این چارچوب مغفول واقع شده است. چارچوبی که سوای تحلیل شخصیتی یا انگیزه‌های مدعیان و سوای نقش بیگانگان در تأسیس یا حمایت از آن‌ها از منظر امنیتی بحث را به پیش ببرد و این، مهم‌ترین نکته، بلکه اشکالی است که نگارنده متوجه آثار این حوزه می‌داند و درصدد است تا این خلأ را برطرف کند و به همین دلیل، آن را رسالت خویش قرار داده و نوآوری خود می‌داند.

نوآوری

نگارنده تلاش کرده است تا اولاً، تعریفی از مفهوم پرچالش «امنیت» را به کار بگیرد که مصداق

۱. ر.ک: اسحاقیان درجه، تحلیل روند و فرآیند فرق و جریان‌های انحرافی.

علوم انسانی متعالی باشد. این، در حالی است که امنیت پژوهان تصریح دارند که عدم توجه به اصل بومی‌نگری باعث شده تا نظریه‌های مسلط در حوزه امنیت، عموماً ماهیت و صبغه‌ای اروپایی. آمریکایی داشته باشند؛^۱ ثانیاً، مقاله حاضر با بهره‌گیری از چارچوب نظری بومی که توسط صدرالمآلهین شیرازی ارائه شده به صورت روشمند چالش‌های امنیتی جریان‌ها و فرقه‌های انحرافی طبقه‌بندی، توصیف، تبیین، تحلیل و نقد کند. روش مقاله هم نظریه دلالت (مطابقی، تضمینی، التزامی) است که از دانش منطقی و اصول فقه اخذ شده است.

مفهوم چالش

تأمل در کاربرد واژه «چالش» نشان می‌دهد که تعارض، جدال و تهافت، مانع و مشکل، آسیب و آفت، از جمله معنای هستند که از واژه مذکور مستفاد بوده است.^۲

مفهوم امنیت

بحث مهدویت و امنیت، از یکدیگر تفکیک پذیر نیستند؛ چنان‌که در آیه ۵۵ سوره مبارکه نور خداوند متعال، از میان رفتن همه اسباب ترس و وحشت و پدیدار شدن امنیتی پایدار را با تشکیل حکومت جهانی مستضعفان در همه جا، برای همه و برای همیشه نوید داده است که در آثار مرتبط با مهدویت مورد توجه بوده است.^۳

«امنیت» در لغت به ایمن شدن «در امان بودن» و «بی‌بیمی» تعریف شده است.^۴ برخلاف معنای لغوی، در سطح اصطلاحی، برای امنیت معنای اجماعی وجود ندارد و با یک بررسی اجمالی مشخص می‌شود که بیش از ۱۵۰ تعریف مختلف (از حیث معنا و بعضاً زبان‌شناختی) از

۱. ر.ک: افتخاری، امنیت، ص ۲۰.

۲. ذوعلم، تاملی در مفهوم «چالش» واژه «چالش» در ادبیات اجتماعی- فرهنگی ایران، ص ۳۶.

۳. از جمله ر.ک: کاظمی، عدالت و مهدویت، ص ۱۳۱-۱۵۶.

۴. معین، فرهنگ، ص ۳۵۴.

امنیت ارائه شده است.^۱ از این رو، باید این واقعیت را قبول کرد که کثرت تعاریف نیل به تصویر واحد از آن را با دشواری مواجه ساخته است.^۲ به تصور نظریه پردازان امنیت، در قرآن کریم آیه‌ای ذکر شده که تعریف امنیت از آن قابل برداشت است: ﴿الَّذِينَ آمَنُوا وَ لَمْ يَلْبِسُوا إِيمَانَهُمْ بِظُلْمٍ أُولَئِكَ هُمُ الْأَمَنُ﴾.^۳ فرمول مستخرج است از این آیه به این شکل است: ایمان، به اضافه عدم ظلم مساوی است با امنیت متعالیه.^۴ ایمان در زندگی انسان مسلمان و بلکه بشر نقش کلیدی دارد و از مقدسات بشر^۵ و دست کم دارای هفت لایه است: ایمان به خدا، ایمان به روز بازپسین، ایمان به همه انبیای الهی، ایمان به کتاب‌های آسمانی، ایمان به قرآن کریم، ایمان به غیب و ایمان به فرشتگان.

راجع به عدم ظلم نیز باید گفت مفهومی است که دست کم چهار ضلع دارد: ۱. ظلم نکن (به خود، به خدا و به خلق خدا)؛ ۲. ظلم نپذیر؛ ۳. با ظالم دشمن باش؛ ۴. مظلوم را یاری کن. اصل اول و دوم از ﴿لَا تَظْلُمُونَ وَلَا تُظْلَمُونَ﴾^۶ و اصل سوم و چهارم از فرمایش امیرالمؤمنین (ع) در نهج البلاغه اصطیاد شده است: «كُونَا لِلظَّالِمِ حَصْمًا وَ لِلْمَظْلُومِ عَوْنًا».^۷

از این جا می‌توان از امنیت متعالیه سخن گفت؛ در حالی که امنیت مضیق که فقط بر امنیت نظامی تمرکز دارد و امنیت موسع که علاوه بر امنیت نظامی بر ابعاد دیگر امنیت، از جمله امنیت فرهنگی، اقتصادی، سیاسی و زیست محیطی تأکید دارد؛ چون به ابعاد دنیوی امنیت ناظر هستند؛ از امنیت متعالیه تمایز می‌یابند.

به این ترتیب نامنی هم دارای ابعاد دنیوی و اخروی و اعتقادی و اخلاقی و رفتاری است. لذا

۱. افتخاری، امنیت ملی: رهیافت‌ها و آثار، ص ۲۷.

۲. افتخاری، امنیت، ص ۸۱.

۳. انعام: ۸۲.

۴. رک: لک‌زایی، امنیت متعالیه.

۵. مطهری، مجموعه آثار، ج ۲۱، ص ۴۵۹ - ۴۶۰.

۶. بقره: ۲۷۹.

۷. نهج البلاغه، نامه ۴۷.

جریان‌ها و مدعیانی که اعتقادات بدلی ارائه می‌کنند، یا تعالیم آن‌ها باعث ظلم به خدا، خلق خدا و انبیای الهی و انسان و خانواده‌اش می‌شود؛ در واقع کارخانه تولید ناامنی هستند.

مفهوم جریان‌های انحرافی و مدعیان دروغین مهدویت

با رصد تحولات می‌بینیم دشمنان اسلام با مطالعات گسترده و دقیق، در میان شیعه‌ها، بابیت و بهائیت را ساخته‌اند؛ بین سنی‌ها وهابیت را؛ در هند و پاکستان، جریان قادیانی و احمدیه را و در عراق جریان احمد اسماعیل و در آفریقا محمد بن احمد بن عبدالله، معروف به مهدی سودانی را؛ تا قدرت بی‌رقیب اسلام و مسلمانان را از کار بیندازند. برخی محققان نوشته‌اند:

اگر سرزمین آفریقا را زادگاه «مدعیان مهدویت» بدانیم، راه دوری نرفته‌ایم. این امر، با توجه به زمینه‌های روانی و اجتماعی ناشی از وجود بی‌عدالتی و تبعیض در آفریقا سبب شد مهدی سودانی بیش‌ترین بهره‌را از آموزه مهدویت ببرد.^۲

با این توضیح، مراد از جریان‌های انحرافی و مدعیان دروغین مهدویت، کسانی و گروه‌هایی هستند که مدعی دین جدیدی یا اعتقاد جدیدی غیر از آموزه‌های اسلام ناب فارغ از منطقه جغرافیایی هستند. بنابراین، مقاله پیش رو فقط به یک مذهب، جریان، فرقه یا مدعی کذاب مهدویت نمی‌پردازد، بلکه بر اساس چارچوب نظری، سه عنصر کلیدی سد باب معرفت، سد باب حیات و سد باب معیشت را در آن‌ها بررسی می‌کند. به نظر می‌رسد با به کار بستن و تطبیق این سه عنصر، می‌توان به سرعت جریان‌های دروغین را شناخت و شناساند.

چارچوب نظری

هدف مقاله بررسی همه لغزش‌ها و چالش‌های جریان‌ها و مدعیان نیست، بلکه بررسی روشمند مهم‌ترین چالش‌هایی است که با امنیت مرتبط هستند. برای این منظور، مقاله از چارچوب نظری که توسط صدرالمآلهین شیرازی ارائه شده است، بهره می‌گیرد. در این بحث،

۱. رحیم پور ازغدی، امت اسلامی (بازخوانی اندیشه راهبردی رهبر معظم انقلاب درباره وحدت اسلامی)، ص ۸۳.

۲. عرفان، بازخوانی عوامل پیدایش مدعیان دروغین مهدویت و گرایش مردم به آنان، ص ۱۴۹.

چارچوبی برای تشخیص گناهان کبیره ارائه شده که بر اساس آن مشخص می‌شود که جریان‌های انحرافی و مدعیان دروغین مهدویت، هر سه ضابطه گناهان کبیره را دارا هستند. از منظر صدرالمتهلین، هدف تمامی شرایع سوق دادن بشر به سوی خدا و کسب سعادت ملاقات با اوست و این شدنی نیست، مگر با شناخت خدا و صفاتش و اعتقاد به فرشتگانش، کتاب‌هایش، پیامبرانش و روز قیامت. از این رو، برترین اعمال گواهی دادن به یگانگی خدا و اقرار به ربوبیت او و پذیرش فرستادگانش و اطاعت از حضرات ائمه عَلَيْهِمُ السَّلَام است.^۱ و امام مهدی عَجَلُ اللَّهِ تَحْوِيلَهُ همان کسی است که معنویت را در تمام جهان فراگیر می‌کند و انسان‌ها را به جوار خداوند سوق می‌دهد و انسان‌ها و ملت‌ها را از هر نژاد و جنیست و جغرافیایی به ملاقات خداوند مفتخر می‌فرماید.

روشن است که جامعه انسانی در صورتی می‌تواند خدا را بشناسد و به او ایمان بیاورد و به وحدانیتش شهادت دهد و نبوت رسولانش را بپذیرد و از رهبران الهی اطاعت کند که نفس بکشد و زنده باشد و به فقر و بیماری و نداری گرفتار نباشد. به تعبیر ملاصدرا، دو چیز از امور دنیا برای به دست آوردن زاد و توشه آخرت لازم است: داشتن حیات و داشتن ثروت و ابزار و الزامات آن دو: «ان المتعلق من امور الدنيا بتحصيل الزاد للآخره شیئان: النفوس و الاموال و أسبابهما».^۲ از این رو صدرالمتهلین گناهان کبیره را در سه دسته طبقه‌بندی می‌کند:

یک. سد باب معرفت: بزرگ‌ترین گناه، کفر است و پس از کفر، ایمنی از مکر خدا و سپس ناامیدی از رحمتش و در مرتبه بعد بدعت‌هایی که مربوط به ذات، صفات و افعال خداست.^۳

دو. سد باب حیات: قتل در درجه دوم گناهان کبیره قرار دارد؛ زیرا کفر بازماندن از مقصود و

۱. صدرالمتهلین شیرازی، الشواهد الربوبیه، ص ۴۳۳ - ۴۳۴؛ عبارت ملاصدرا چنین است: «ان مقصود الشرائع كلها سیاقه الخلق الى جوار الله و سعادة لقائه و الارتقاء من حضيض النقص الى ذروة الكمال و من هبوط الدنيا الى شرف الاخرى. و ذلك لا تيسر الا بمعرفة الله، معرفة صفاته و الاعتقاد بملانكته و كنهه و رسله و اليوم الاخر... فأفضل الاعمال شهادة التوحيد و الاقرار بالربوبية لله و الرسالة و الطاعة لأولى الامر من الائمة عليهم السلام».

۲. همان، ص ۴۳۴.

۳. همان، ص ۴۳۵.

جان باختن از دادن وسیله است. با بقا و حفظ نفس، حیات دوام خواهد یافت و با بقای حیات، معرفت به خدا و ایمان به او و آیاتش به دست می‌آید. در رتبه بعد از قتل، قطع عضو، مجروح کردن و زدن قرار دارد. صدرالمآلهین زنا و لواط را هم در دسته سد باب حیات قرار داده است؛ زیرا هرگاه جامعه به جنس مذکر بسنده کند، نسل منقطع می‌شود و زنا اگرچه نسل را از بین نمی‌برد؛ نظام ارث و نسب را مختل می‌کند و نظم طبیعی زندگی را به هم می‌ریزد و در نهایت باعث جنگ و درگیری و خون‌ریزی می‌شود.^۱

سه. سد باب معیشت: بحث سوم، اقتصادی است. اموال، وسیله معیشت مردم هستند. پس باید آن‌ها را از تلف و غصب حفظ و حراست کرد. پس هرگاه اموال از دست صاحبان آن‌ها به صورتی گرفته شد که استرداد، جبران یا تدارک ضررش دشوار باشد، باید این تجاوز و تعدی را از جمله گناهان کبیره شمرد.^۲ دلیل این که سد باب معیشت در رتبه سوم قرار گرفته، این است که مال را می‌شود پس گرفت؛ اما وقتی جان رفت، دیگر نمی‌شود آن را پس گرفت.^۳

طبق این چارچوب مهم‌ترین کار رهنمان راه حق و حقیقت عبارت است از:

۱. سد باب معرفت؛

۲. سد باب حیات؛

۳. سد باب معیشت.

آنچه درباره جریان‌های انحرافی و مدعیان دروغین مهدویت با همه تفاوت‌ها و تعارضات ظاهری و باطنی، روبنایی و بنیادین، خاستگاه‌های تاریخی و جغرافیایی و اجتماعی، می‌توان گفت، این است که همه آن‌ها دست کم سه نامنی برای جامعه و امت اسلامی ایجاد می‌کنند که در دو دسته کلان قابل طبقه‌بندی است:

۱. همان.

۲. همان، ص ۴۳۶.

۳. رک: جوادی آملی، ۱۳۹۹ سیاست الهیه در حکمت متعالیه؛ شرح مشهد پنجم الشواهد الربوبیه، ص ۶۳۲.

چالش‌های نظری

«چالش‌های نظری»، به چالش‌هایی گفته می‌شود که به حوزه معرفت‌شناسی، عقیده‌ها و باورها ناظر است. با استفاده از ادبیات چارچوب نظری مقاله می‌توان گفت که این چالش‌ها، سد باب معرفت می‌کنند و جامعه را با تهدیدات معرفت‌شناختی و اعتقادی مواجه می‌کنند.

چالش‌های عملی

در حوزه «چالش‌های عملی» نیز با دو عرصه مواجه هستیم: اول، چالش‌هایی که به حیات و جان آدمی ناظر است. این چالش‌ها جنبه امنیتی و نظامی دارد و با جان انسان‌ها مرتبط است و باعث سلب امنیت جانی افراد می‌شود. همچنین دارای جنبه خانوادگی است که تحریم زنا و لواط بیان‌گر آن است. از این چالش‌ها به عنوان سد باب حیات یاد می‌شود؛ دوم، چالش‌هایی که به حوزه معیشت و اسباب و لوازم زندگی ناظر است؛ که از آن‌ها به عنوان «سد باب معیشت» تعبیر شد.

پس چالش‌های نظری به ناامنی معرفتی و عقیدتی و فرهنگی، چالش‌های حیاتی به ناامنی جانی و خانوادگی و سیاسی و چالش‌های معیشتی به ناامنی اقتصادی ناظر است. در ادامه مصادیقی از این چالش‌ها را بررسی می‌کنیم:

چالش‌های نظری

چالش‌های نظری جریان‌های انحرافی و دروغین در عرصه معرفتی و عقیدتی فراوان است و به لحاظ تاریخی سابقه چند هزار ساله دارد. جریان سامری و عالمان منحرف محرف یهودی که در قرآن نکوهش شده تا آنچه امروزه به عنوان عرفان‌های کاذب شناخته می‌شود، همه در این دسته قرار می‌گیرند؛ چنان‌که در تعریف امنیت گفتیم، امنیت عبارت است از ایمان، به همراه عدم ظلم. آنچه در سد باب معرفت، در معرض تهدید قرار می‌گیرد و با چالش مواجه می‌شود، ایمان است؛ ایمان به خدا، ایمان به پیامبران، ایمان به کتاب‌های آسمانی، ایمان به غیب، ایمان به کتاب‌های آسمانی، ایمان به فرشتگان، ایمان به معاد و ایمان به قرآن. این هفت

مؤلفه، امنیت آفرین و از دست دادن هر یک از آن‌ها تولید کننده ناامنی است. باید دقت داشت که ایمان، بنیاد و بنیان اخلاق و رفتار است و بر گرایش و کنش انسان و جامعه تأثیر مستقیم دارد. ایمان آگاهانه و متعهدانه و عمل آفرین، ضامن و حافظ و مولد امنیت متعالیه است. چالش‌های نظری، ناامنی درونی ایجاد می‌کند و ممکن است انسان را به کفر بکشاند و سرانجام کفر نیز چیزی جز جهنم نیست که ناامنی همیشگی و ابدی را به دنبال خواهد داشت. بنابراین، سد باب معرفت که توسط مدعیان دروغین انجام می‌گیرد و اولین گام آن‌ها محسوب می‌شود، بسیار خطرناک است و نشان دهنده آن است که آن‌ها خود را از طرح و نقشه خدا و سنت املا و استدراج ایمن می‌پندارند. در ادامه در دو بخش این بحث را پی می‌گیریم.

الف) سد باب معرفت در عرصه معرفت شناسی

اساس دین، تعقل است و یکی از اهداف انبیای الهی ارتقای عقلانیت بشر است. در مقابل، راهزنان نیز کارشان را با مختل کردن عقل با اشکال گوناگون شروع می‌کنند و به پیش می‌برند که در ادامه می‌آید:

۱. **تعطیلی عقل:** اولین چالش نظری در عرصه معرفت شناختی، که به اذعان برخی از پژوهشگران همه مدعیان دروغین مهدویت به آن استناد کرده‌اند؛ معتبر دانستن رؤیا و خواب است.^۱ برخی مدعیان تصریح می‌کنند: «یکی از راههای شناخت حجت‌های الهی در هر زمان، وحی الهی به وسیله رؤیاهای صادقانه به مؤمنان همان زمان بوده است».^۲

«عقل» یکی از منابع و ابزار شناخت است. از منظر متفکران معرفت شناسی، تمام شناخت‌های حسی نیز به عقل و قاعده محال بودن اجتماع نقیضین متکی است. تجربه و استخراج قاعده کلی از تجربیات مختلف هم با پشتوانه عقل است که انجام می‌گیرد.^۳ علمای معرفت شناسی و

۱. حجامی، شناخت، بررسی و نقد کلامی جریان‌های انحرافی مهدویت، ص ۳۷۶ و ۳۰۳ و ۵۹ و کارشناس، تحلیل جریان مدعی یمانی، ص ۱۰۲ و ۳۲۱.

۲. حجامی، نقد و بررسی جریان احمد اسماعیل، ص ۱۱۱.

۳. جوادی آملی، شناخت شناسی در قرآن، ص ۲۱۱.

دانشمندان علم اصول حجیتی برای رؤیا قائل نشده‌اند؛ زیرا چنان‌که شیخ مفید فرموده است، رؤیای حضرت ابراهیم علیه السلام واقع نشد. پس رؤیا گاهی واقع می‌شود و گاهی واقع نمی‌شود،^۱ لذا نمی‌توان به آن تکیه کرد و به آن به عنوان گزاره کلی، ضروری و دائم نگریست.

برخی از متفکران، شهود را نیز از طبقه بندی دانش کنار گذاشته‌اند.^۲ همچنین علمای علم اصول، علم غیب معصوم علیه السلام را نیز فاقد حجیت شرعی دانسته^۳ و از جمله به این حدیث حضرت رسول الله صلی الله علیه و آله و سلم استناد کرده اند: «من در میان شما بر اساس بینة و قسم قضاوت می‌کنم» که مفهوم مخالف این فرمایش آن است که بر اساس علم غیب و شهود باطنی قضاوت نمی‌کنم. به همین دلیل، پیامبر اعظم صلی الله علیه و آله و سلم می‌فرماید ممکن است که در دادگاه ایشان، به نفع کسی حکم شود، که حق با آن شخص نباشد، و آن‌گاه او از دادگاه پیامبر، قطعه‌ای از آتش ببرد:

إِنَّمَا أَقْضِي بَيْنَكُمْ بِالْبَيِّنَاتِ وَالْأَيْمَانِ وَبَعْضُكُمْ أَلْحَنُ مِنْ بَعْضٍ فَأَيُّمَا رَجُلٍ قَطَعْتُ لَهُ مِنْ مَالِ أَخِيهِ شَيْئاً فَإِنَّمَا قَطَعْتُ لَهُ بِهِ قِطْعَةً مِنَ النَّارِ.^۴

در این میان، جریان‌های منحرف، سخت به حجیت رؤیا معتقد هستند و روشن است که هر چه خواب دیدن برجسته و تأیید شود، جا برای عقل تنگ و تنگ‌تر می‌شود. لذا اولین چالش، تعطیلی عقل است.^۵

۲. استناد به استخاره به جای استناد به عقل: دومین چالش که تضعیف کارکرد عقل را به دنبال دارد، استناد به استخاره برای اثبات حقانیت خویش است.^۶ اثبات حقانیت، حتی حقانیت

۱. شیخ مفید، المسائل العکبرية، ص ۳۰۳ و همان، تفسیر القرآن المجید، ص ۳۲.

۲. امام خمینی، شرح چهل حدیث، ص ۳۹۶.

۳. کاشف الغطاء، کشف الغطاء عن مبهمات الشریعة الغراء، ج ۳، ص ۱۱۳، ۱۱۴.

۴. کلینی، الکافی، ج ۷، ص ۴۱۴.

۵. ر.ک: آیتی و شهبازیان، ادعاهای قرآنی برخی مدعیان دروغین در بهره‌گیری از رؤیا برای تشخیص حجت الهی، ص ۵-۲۶.

۶. ر.ک: محمدی هوشیار، درسنامه نقد و بررسی جریان احمد الحسن بصری، ص ۳۳۷-۳۵۱ و حجامی، نقد و بررسی جریان احمد اسماعیل، ص ۱۰۳.

پیامبر و معجزه او هم با عقل انجام می‌شود. از این رو، نباید استخاره یا هر چیز دیگری جای عقل بنشیند و به جای عقل تصمیم بگیرد یا سخن بگوید.

۳. خلع سلاح عقل: مطرح کردن ادعاهایی که عقل راهی برای اثبات آن‌ها ندارد، از دیگر اقداماتی است که گرچه جایگزین عقل نیست؛ اما مستلزم کنار گذاشتن عقل است؛ مثل این که فلان اتفاق که قبلاً رخ داده از دعای من بوده است.

۴. اولویت دادن به احساس: ترویج احساس‌گرایی، گام دیگری است تا جا را برای عقل تنگ کند. این ویژگی هم بین همه جریان‌های انحرافی مشترک است. در این روش برخورد احساسی با موضوع مهدویت و تحریک احساسات مخاطبان برای بر عهده گرفتن نقشی در ظهور محوریت دارد. همه مدعیان می‌کوشند ارتباط عاطفی شرکت‌کنندگان را با امام زمان عجل الله تعالی فرجه الیه تا حدی زیاد کنند که افراد درباره تحقق ظهور بی تاب شوند. از دیگر سو چون بیش‌تر این افراد نمی‌دانند که برای تحقق ظهور چه باید انجام دهند، زمینه برای جولان مدعیان فراهم می‌شود.^۱

این مطلب هم با تضعیف عقل و اولویت قائل نشدن برای عقل یکی از چالش‌های نظری در عرصه معرفت‌شناختی است.

۵. انکار بدیهیات عقلی: مسئله دیگری که می‌توان آن را از منظر معرفت‌شناختی تحلیل کرد، رجوع به متخصص به عنوان دستور بدیهی عقل است. فرمان عقل در تمامی اموری که انسان در آن سررشته‌ای ندارد، رجوع به متخصص است؛ اما این نکته واضح، با شست و شوی مغزی پیروان، توسط مدعیان دروغین و سردمداران جریان‌های انحرافی نقض می‌شود و مراجعه به مراجع تقلید به عنوان کارشناسان و متخصصان امر دین به شدت نفی می‌شود. به دیگر سخن، بعد از کنار گذاشتن عقل متصل نوبت حذف عقل منفصل است که مصداق بارز آن مراجع عظام تقلید هستند. حتی برخی (مثل علی یعقوبی) مدعی هستند که فقها فهم درستی از فقه ندارند و فقط خودشان هستند که از جایگاه فقه باخبرند.^۲ توهین به علما و مراجع در همین چارچوب

۱. حجامی، شناخت، بررسی و نقد کلامی جریان‌های انحرافی مهدویت، ص ۹۳.

۲. ر.ک: حجامی، شناخت، بررسی و نقد کلامی جریان‌های انحرافی مهدویت، ص ۳۷۴ و ۳۰۵.

تحلیل می‌شود.^۱

۶. پذیرش اجتماع ضدین و نقیضین در عمل: نکته‌ای که همان اول از بررسی اجمالی جریان‌های انحرافی و مدعیان دروغین مهدویت، به صورت پرننگی به چشم عقل می‌آید، ادعاهای متضاد و متناقضی است که هر یک دارد؛ به گونه‌ای که مشخص نمی‌شود؛ این شخص ادعای بابت دارد؛ مدعی امامت است؛ خود را پیامبر خدا می‌داند یا مدعی الوهیت و ربوبیت است؛ عیسی است یا مهدی است یا هر دو یا هیچ کدام!^۲ انسان که نمی‌شود خدا باشد یا خدا شود، چون لازم می‌آید که ممکن الوجود به واجب الوجود تبدیل شود و این امر از لحاظ عقلی محال است؛ اما گویا در مذهب اینان، محال ذاتی هم شدنی است و تنها امر نشدنی، نپذیرفتن یا نقد کردن خودشان است.

۷. کنار گذاشتن علوم عقلی: احمد اسماعیل فلسفه را به دلیل یونانی بودن، منطقی را به سبب ارسطویی بودن، اصول فقه و رجال را هم به دلیل آبشخور اهل سنت داشتن رد می‌کند و کسی که این علوم را آموخته باشد، عالم نمی‌داند.^۳ دلیل مخالفت با این علوم، آن است که ما با کمک این دانش‌ها، درست و غلط را می‌فهمیم. منطق، با استدلال عقلی و تشخیص انواع مغالطه، راه صحیح را به ما نشان می‌دهد. اصول فقه، فرایند فهم متن و ضوابط استنباط احکام را به ما می‌آموزد و دانش رجال، راویان ثقه و قابل اعتماد را از راویان مجهول و غیرقابل اعتماد به ما معرفی می‌کند. کارکرد فلسفه نیز مشخص است: کشف حقیقت! و وقتی آن حقیقت کشف شد، باید تمامی علوم، تابع همان حقیقت محض و واحد باشند. این علوم ذیل علوم اقتدار آفرین طبقه‌بندی می‌شوند و تضعیف آن‌ها به هر بهانه‌ای تضعیف اقتدار جامعه و در نتیجه انواع ناامنی را به همراه دارد.

بنابراین، تا زمانی که نور عقل پرتو افشانی کند، هیچ مدعی دروغینی موفق نمی‌شود. لذا اولین

۱. حجامی، نقد و بررسی جریان احمد اسماعیل، ص ۱۲۶.

۲. برای مطالعه مصادیق، ر.ک: حجامی، شناخت، بررسی و نقد کلامی جریان‌های انحرافی مهدویت، ص ۱۶۹.

۳. احمد اسماعیل، العجل، ج ۱، ص ۴۱.

و مهم‌ترین کار مدعیان دروغین کنار گذاشتن عقل است. عقل که زایل شد، دین و اخلاق هم زایل می‌شوند. و وقتی دین، یعنی نظام اطاعت و حمایت و اخلاق یعنی معیار ارزش و ضد ارزش و عقل یعنی ملاک تشخیص درست و غلط در شخص یا جامعه‌ای مختل بود، سراسر آن جامعه را تیرگی ظلم و ناامنی پرخواهد شد، چون انسان به اعتقاد و دین نیاز دارد و وقتی اعتقاد غلط جای اعتقاد درست را گرفت، جز بر ناامنی نمی‌افزاید. این، در حالی است که حضرت امیرالمؤمنین علیه السلام یکی از کارهای انبیای الهی را شکوفا کردن عقل ذکر فرموده‌اند و حال آن‌که این مدعیان از هیچ تلاشی برای خشکاندن ریشه عقل و خاموش کردن نور آن فروگذار نمی‌کنند.

ب) سد باب معرفت در عرصه اعتقادی

بعد دیگر چالش‌های نظری، به امور اعتقادی ناظر است. مراد از امور اعتقادی ایمان به همراه متعلقات آن است. باور به توحید، مهم‌ترین عقیده هر مسلمانی است؛ اما مشبهه، مجسمه، معطله و ... هر کدام به شکلی در آن انحرافی پدید آورده است. لذا ارائه دیدگاه‌های غلط درباره توحید و نبوت و معاد و قرآن و خاتمیت از دیگر چالش‌هایی است که در عرصه اعتقادی مطرح است. این ادعاها در نگاه اول جنبه کلامی و اعتقادی دارند و به نظر می‌رسد که با امنیت، مخصوصاً در عرصه اجتماعی و سیاسی و خانوادگی دست کم ارتباط دوری دارند؛ حال آن‌که این‌گونه نیست، و لغزش اعتقادی، سرآغاز دیگر لغزش‌هاست. تأکید می‌کنیم که در نظریه امنیت متعالیه، امنیت ترکیبی از ایمان و عدم ظلم است. شرک بزرگ‌ترین ظلم و سرمنشأ کل ناامنی‌های دنیوی و اخروی است. در مقابل، توحید، منشأ تمام حقوق و سرچشمه همه آرامش‌ها و زیبایی‌هاست. توحید به معنای نفی همه قدرت‌ها غیر از یک قدرت است. وقتی در توحید خدشه وارد شد، مرکز و منشأ قدرت از بین می‌رود.

۱. ادعای الوهیت و ربوبیت: برخی از سران جریان‌های انحرافی (مثل میرزا حسینعلی نوری،

۱. نهج البلاغه، خطبه اول.

معروف به بهاء الله) ادعای الوهیت و ربوبت کرده‌اند.^۱

۲. **ادعای عصمت:** برخی از مدعیان (مثل احمد اسماعیل) ادعای عصمت کرده‌اند.^۲

۳. **ادعای نسخ قرآن:** برخی از جریان‌های انحرافی، مثل بهائیت معتقدند که کتاب‌های اقدس همه کتب آسمانی و لابد قرآن را نسخ کرده است.^۳ کنار گذاشتن قرآن به معنای از دست دادن بزرگ‌ترین و معتبرترین منبع معرفت است که به تنهایی وحشتناک‌ترین ناامنی‌ها را ایجاد می‌کند. از این رو، به درستی برخی از علمای بزرگ شیعه همچون امام خمینی بهائیت را نه به عنوان یک جریان دینی و مذهبی، بلکه به عنوان حزبی صهیونیستی^۴ و با تعبیر «بهایی‌نماهای یهود» یاد می‌کند که پوششی برای یهودی‌ها هستند^۵ و آن‌ها را کنار رژیم غاصب و قصاب صهیونیستی می‌گذارد^۶ و تصریح می‌کند: «بهایی‌ها یک مذهب نیستند، یک حزب هستند، یک حزبی که در سابق، انگلستان پشتیبانی آن‌ها را می‌کرد و حالا هم امریکا دارد پشتیبانی می‌کند.»^۷ همچنین امام خمینی به نقل از روزنامه دنیا با تفصیل از شرکت دوهزار نفر بهایی در محفلی علیه اسلام و قرآن حضرت رسول الله ﷺ در لندن در سال ۱۳۴۲ شمسی خبر داده و آن را محکوم کرده است.^۸ اسلام، قرآن و نبوت، سه مؤلفه کلیدی ایمانی و امنیت ساز هستند که با از دست رفتن آن‌ها بشر روی امنیت و آرامش را نخواهد دید.

۴. **ادعای نسخ اسلام و یا برخی احکام آن:** احمد اسماعیل ادعا کرده که شریعت اسلام نسخ شده است. او برخی از احکام اسلام، چون وجوب قضای همه نمازهای فوت شده و نیز حجاب را

۱. ر.ک: کارشناس، تحلیل جریان مدعی ایمانی، ص ۱۵۲.

۲. حجامی، نقد و بررسی جریان احمد اسماعیل، ص ۵۵.

۳. سلطانی، آشنایی با جریان‌های انحرافی، ص ۱۹۸.

۴. امام خمینی، صحیفه امام، ج ۱، ص ۲۱۶.

۵. همان، ص ۱۰۴.

۶. همان، ص ۷۷.

۷. همان، ج ۱۷، ص ۴۶۰.

۸. همان، ج ۱، ص ۱۸۶ و ۲۴۴ و ۲۲۷.

ممنوع اعلام کرده است.^۱ در ماه مبارک رمضان و محرم آمار جرم کاهش می‌یابد؛ چون عده بیش‌تری به احکام اسلام عمل می‌کنند. روشن است که نسخ اسلام و حذف حجاب و تضعیف نماز جز ناامنی به بار نمی‌آورد.

۵. ادعای نبوت: از اصول مسلم اسلام و قرآن، خاتمیت حضرت رسول الله محمد بن عبدالله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ است؛ در حالی که برخی از جریان‌های منحرف و دروغین (مثل غلام احمد قادیانی) ادعای پیامبری دارند. البته او علاوه بر ادعای نبوت، ادعای امامت و مهدویت داشته است.^۲ حتی برخی از مدعیان (همچون احمد اسماعیل) تصریح دارند که هر انسانی با اخلاص، می‌تواند به مقام نبوت دست پیدا کند!^۳ او معتقد است راه‌های آگاهی از غیب با خاتمیت بسته شده؛ اما راه رؤیای صادقه باز است.^۴ نبوت از منابع قدرت اسلام است و خدشه به آن تضعیف قدرت اسلام و در نتیجه ناامنی را به دنبال دارد.

۶. ادعای امامت: اصل امامت شامل اعتقاد به ۱۲ امام است و به همراه عدل، به «اصول مذهب» معروف است. در این میان، یکی از مدعیان (احمد اسماعیل) خود را معصوم سیزدهم نامیده است.^۵ این، در حالی است که روایاتی که تعداد ائمه عَلَيْهِمُ السَّلَام را برشمرده به دقت توسط برخی از مراجع معظم تقلید^۶ احصا و دسته‌بندی و بررسی شده است. ادعاهای احمد اسماعیل را تا ۶۰ مورد برشمرده^۷ و روش‌های القای شبهه توسط مدعیان دروغین را تا ۳۰ روش گفته‌اند.^۸

۷. ادعای مرجعیت تقلید: برخی از مدعیان (مثل علی یعقوبی) بدون این‌که تحصیلات و

۱. کارشناس، تحلیل جریان مدعی یمانی، ص ۱۵۳.

۲. حجامی، شناخت، بررسی و نقد کلامی جریان‌های انحرافی مهدویت، ص ۱۷۱.

۳. کارشناس، تحلیل جریان مدعی یمانی، ص ۱۸۵.

۴. همان.

۵. همان، ص ۵۷-۵۸.

۶. صافی گلپایگانی، منتخب الاثر، ج ۱.

۷. کارشناس، تحلیل جریان مدعی یمانی، ص ۱۷۳.

۸. پورسیدآقایی و فهیمی اصفهانی، روش‌شناسی القاء شبهه توسط مخالفان و مدعیان دروغین مهدویت، ص ۲۸-۶۴.

سواد لازم و کافی را داشته باشند، با استناد به روایتی مدعی هستند که در دوره غیبت باید به روایات رجوع کرد، نه به فقها.^۱ برخی دیگر هم (مثل احمد اسماعیل) تقلید از مراجع را جایز نمی‌دانند و فقط تقلید از خود را مجاز و تقلید از مراجع عظام را حرام می‌دانند.^۲ بر اساس برخی گزارش‌ها، گروهک «مجاهدین خلق» نیز که ترور بیش از هفده هزار نفر را در کارنامه خود دارد، مطالعه آثار استاد مرتضی مطهری و علامه طباطبایی را ممنوع کرده بود. آن‌ها رساله عملیه را محصول شرایط دوره فتووالیسم می‌دانستند و به مسئله تقلید هم اعتقادی نداشتند و طبعاً مرجع آن‌ها دستورها و مواضع سازمان بود.^۳ به هر حال، برای جریان‌ها و فرقه‌های انحرافی و مدعیان دروغین مهدویت، مهم این است که کسی به فقها و مراجعی که عمرشان را به مطالعه احادیث و روایات و قرآن و آثار علمای سلف سپری کرده‌اند؛ مراجعه نکند و این؛ چنان‌که برخی از پژوهشگران گفته‌اند، نشان از دشمنی آن‌ها با روحانیت متعهد دارد^۴ و تلاش برای حذف روحانیت راهبرد مشترک همه فرقه‌های انحرافی و مدعیان دروغین است.^۵

۸. ادعای وجود رکن رابع: زمانی که شیخ احمد احسایی، بنیانگذار فرقه شیخیه، در کنار توحید، نبوت و امامت، اصل چهارمی به نام رکن رابع را مطرح کرد، شاید خیلی‌ها تصور می‌کردند که این مطلب صرفاً مسئله‌ای ذوقی است و تبعاتی ندارد؛ اما زمان نشان داد که این تفکر عملاً به بابت از سویی و از سوی دیگر توقع ارتباط بی‌واسطه با امام توسط عده‌ای (با نام رکن رابع) و عملاً حذف مراجع به علما منجر شد. شیخ احمد مدعی است که خود رکن رابع و مدعی رابطه مستقیم با امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف است که در خواب و بیداری مطالب را مستقیم می‌گیرد.^۶ دستاورد این نگرش به اسلام و حذف روحانیت و مراجع و حوزه‌های علمیه، تضعیف اسلام و ناامنی است.

۱. حجامی، شناخت، بررسی و نقد کلامی جریان‌های انحرافی مهدویت، ص ۳۳۱.

۲. ر.ک: آیتی، نقد و بررسی مدعیان مهدویت؛ با تکیه بر آرای احمد الحسن، ص ۵-۴۹.

۳. جعفریان، جریان‌ها و سازمان‌های مذهبی سیاسی ایران، ص ۳۹۴-۳۹۵.

۴. پورسیدآقایی و غلامی، بازنمایی ترفندهای عالم‌گریزی از سوی مدعیان مهدویت در ایران معاصر، ص ۷-۲۵.

۵. جعفری، حذف عالمان دین راهبرد مشترک فرق انحرافی و مدعیان دروغین مهدویت، ص ۵-۲۵.

۶. همان، ص ۱۴-۱۵.

۲. چالش‌های عملی

الف) سد باب حیات

سد باب حیات، ناامنی جانی و قطع عضو و توهین و دیگر انواع خشونت و ناظر به ناامنی خانوادگی را شامل است. این ناامنی‌ها افراد مختلفی را از افراد عادی، شیعیان، مسلمانان و مخالفان و مبارزان و انقلابیان و مراجع تقلید را در بر می‌گیرد. این، درحالی است که در منطق قرآن گرفتن جان انسان بی گناهی با قتل همه انسان‌ها برابر است؛ اما چیزی که برای این مدعیان اهمیتی ندارد و انگار از گناهان کبیره نیست، جان انسان‌هاست.

۱. ناامنی جانی

۱. **بهائیت و مهدورالدم دانستن مسلمانان:** در آموزه‌های بهائیت از وحدت عالم انسانی و ترک تعصبات دینی سخن به میان آمده است؛ به طوری که از منظر بهائیان هر انسانی مشمول الطاف جلیل اکبر می‌باشد. این، در حالی است که در نوشته‌های بهاء و عبدالبهاء و جانشینان او، از مخالفان با تعبیری زشت و توهین آمیز یاد شده و ریختن خون مسلمانان را حلال و اذیت و آزار ایشان را مباح دانسته است.^۱

۲. **انجمن حجتیه و همکاری با ساواک:** اسم ساواک با شکنجه و رفتار وحشیانه و خشن‌گره خورده است و کسی که با ساواک همکاری کرده باشد، قطعاً شریک جرم آنان می‌باشد. بنابر برخی از اسناد منتشر شده و خاطرات برخی مبارزان، انجمن حجتیه و بنیانگذار آن شیخ محمود حلبی با ساواک همکاری داشته است. از جمله این که انجمن، اطلاعات برخی از انقلابیان را در اختیار این دستگاه طاغوتی قرار داده است.^۲

۳. **مهدی سودانی و قطع اعضای بدن منکران:** مجازات کسی که در دعوت محمدبن احمدبن عبدالله، معروف به مهدی سودانی شک می‌کرد یا در اجرای دستورهایش مردد می‌شد؛

۱. کارشناس، تحلیل جریان مدعی یمانی، ص ۱۵۴.

۲. اکبری آهنگر، مروری بر تاریخچه و تفکرات انجمن حجتیه، ص ۹۰ - ۹۲.

این بود که باید دست راست و پای چپش بریده می‌شد. برای ثبوت این دعوی شهادت دو شاهد کافی بود و گاهی هم کافی بود که مهدی به وسیله وحی از آن آگاه شود.^۱

۴. داعش و وهابیت و کشتن بی گناهان: جنایات خشن و وحشیانه داعش و وهابیت و حتی جریان حقیری مثل گروهک ریگی، در همین دسته طبقه‌بندی می‌شود. در منطق اینان، خون شیعیان مباح دانسته شده است؛ حال آن‌که این دیدگاه خلاف قرآن و احادیث است که خون و مال و ناموس گوینده «لا اله الا الله» را محترم شمرده و نیکی به کافر غیرحربی را دستور داده است.^۲

احمد اسماعیل و اقدامات تروریستی: یکی از این افرادی که ادعای مهدویت دارد، احمد اسماعیل بصری است. بنابر گزارش آیت‌الله کورانی، احمد اسماعیل خودش اعتراف کرده که نیروی استخبارات بوده و برای وزارت اطلاعات صدام جاسوسی می‌کرده است. همچنین وی تصریح می‌کند: «واقعیت این است که این دجال، برای اهداف دستگاه اطلاعاتی صدام به نجف رفت، نه برای آموختن علم و یا اصلاح حوزه!»^۳

همچنین در سندی سری که در سال ۱۳۹۲ شمسی فاش شد مشخص گردید که حسن اسماعیل با گروهک القاعده اتحاد راهبردی دارد. در این سند آمده است:

با پشتیبانی نظامی جریان الیمانی در عراق از سوی گروه القاعده جهت ضربه زدن به رهبران شیعه در عراق موافقت شد، این سند کاملاً سری است و پشتیبانی باید فقط نظامی و در اسرع وقت صورت بگیرد.^۴

وی مخالفان خویش را تکفیر می‌کند و مال و جان آنان را بی ارزش می‌شمرد تا جایی که در

۱. حجامی، شناخت، بررسی و نقد کلامی جریان‌های انحرافی مهدویت، ص ۱۶۲.

۲. ممتحنه: ۸ و ۹ و بخاری، صحیح البخاری، ج ۲، ص ۱۰۵.

۳. دجال بصره قابل دسترسی در: <https://www.m-mahdi.com/persian/books-254#7/>.

۴. سندی که ماهیت دجال را فاش نمود؛ ۲۳ تیر ۱۳۹۲؛ قابل دسترسی در:

حادثه الزرگه نجف تعداد زیادی از شیعیان را قتل عام می‌کند و قصد به قتل رساندن مراجع شیعه را دارد که با ناکامی مواجه می‌شود.^۱

لایه دیگر اقدامات ضد امنیتی جریان منحرف یمانی، انکار مراجعه به رأی مردم و یزیدی نامیدن کسانی است که در انتخابات شرکت کرده‌اند!^۲ احمد اسماعیل یک اثر مستقل در رد انتخابات با عنوان «حاکمیه الله لا حاکمیه الناس» نوشته است تا ابتکار عمل در مقابل مستکبران را از ایران و جبهه مقاومت بگیرد.

آنچه جمهوری اسلامی ایران بر آن پای می‌فشرد، «مردم‌سالاری دینی» است. مراجعه به آرای مردم امری دینی و الهی است که خود بحث مفصلی می‌طلبد. به هر حال، انتخابات بهترین روش برای انتقال و جابه جایی قدرت است. اگر انتخابات در کشور نباشد، با استبداد و دیکتاتوری مواجه خواهیم بود و همچنین گردش قدرت و مسئولان هم رخ نمی‌دهد و باعث نارضایتی می‌شود. به دیگر سخن، اختلال در انتقال مسالمت آمیز قدرت با ایجاد ناامنی مساوی است. از طرف دیگر، پیشنهاد جمهوری اسلامی ایران برای قضیه فلسطین که مهم‌ترین مسئله جهان اسلام است، علاوه بر مقاومت مسلحانه، برگزاری انتخابات و همه‌پرسی میان همه فلسطینیان است. در این میان، نفی انتخابات در سطح کلان، مستقیماً به نفع صهیونیست‌های کودک‌کش و علیه جبهه مقاومت تمام می‌شود. چنان‌که پیشنهاد ایران برای حل بحران بحرین نیز هر بحرینی یک رأی است. وانگهی برگزاری انتخابات امری عقلایی است و کاری که عقلای جهان آن را تأیید می‌کنند.

از سوی دیگر، وقتی عراق اشغال می‌شود و یک آمریکایی به نام پل برمر همه کاره عراق می‌شود و علاوه بر غارت ثروت ملت عراق، ارتش این کشور را منحل می‌کند؛ در این وضعیت، انکار انتخابات بهترین هدیه به اوست.^۳ در مقابل، طرح نقشه و اقدام برای ترور مراجع، از جمله

۱. کارشناس، تحلیل جریان مدعی یمانی، ص ۱۵۴ و ۲۴۲ و ۲۷۸ و حجامی، ص ۹۸.

۲. کانال یمانیون: <https://telegram.me/yamaniyooun> (ID).

۳. <https://www.hamshahronline.ir/news/533396>.

آیت‌الله سیستانی که با فتوای ایشان حشد الشعبی برای دفاع از عراق و عراقی تشکیل می‌شود؛ از دیگر مسائلی است که جاهلانه یا خائنانه فقط به ناامنی دامن می‌زند و بر قدرت دشمنان و ضعف دوستان می‌افزاید و بلکه جای دوست و دشمن را عوض می‌کند.

مسئله دیگری که بحران ناامنی را صدچندان می‌کند، انکار ولایت فقیه توسط جریان مدعی یمانی است که از آن با عنوان «ولایت الفقیه ام اغتصاب الولایه» تعبیر می‌کنند.^۱ مدعی دیگری، معتقد است ولایت فقیه از جانب امام زمان عجل الله تعالی فرجه الشریف به صورت موقتی پذیرفته شده و در آینده مشروعیتی ندارد و در دوران غیبت باید به والیان ملکوتی یا هادی مراجعه کرد.^۲ روشن است که تغییر معادلات قدرت به نفع اسلام و جبهه مقاومت در فلسطین و لبنان و سوریه و یمن و سایر نقاط جهان به برکت ولایت فقیه است و ضدیت با ولایت فقیه به معنای تضعیف قدرت جبهه اسلام و تشدید ناامنی و سیلی به اسلام ناب است.

بنابراین، نفی انتخابات به معنای نفی مردم‌سالاری و نفی ولایت فقیه به معنای نفی مردم‌سالاری دینی است. کارویژه مهم دولت، برقراری امنیت است و وقتی دولتی نبود، امنیت هم نخواهد بود. لذا در نبود مردم‌سالاری دینی، اسلام و مسلمین امنیت نخواهند داشت.

۲. ناامنی خانوادگی

بر اساس چارچوب نظری مقاله، گفته شد که صدرالمتألهین شیرازی، زنا و لواط را ذیل سد باب حیات، طبقه‌بندی می‌کند و گرچه درست است که زنا نسل را از بین نمی‌برد؛ نظام ارث و نسب را با اختلال مواجه می‌سازد و روال طبیعی زندگی را از بین می‌برد و باعث ناامنی می‌شود و مصداق بارز ظلم است؛ ظلم به خویش، ظلم به دیگران، ظلم به خدا.

به اعتقاد مهدویت پژوهان، بیش‌ترین خریدار سخنان مدعیان، بانوان هستند. بانوان به دلیل باور استوار به مدعیان تمامی خواسته‌های آنان را اجابت می‌کنند. مدعی هم با روش‌های

1. www.nsr313.com/home/archives/473.

۲. اسحاقی و دیگران، ۱۳۹۹ به نقل از یعقوبی، ص ۱۴۹.

مختلف می‌کوشد این گروه از مریدان را از خانه و خانواده جدا کند، لذا بیش‌تر زنانی که جذب این گروه‌ها شده‌اند، با همسران و خانواده خود دچار چالش و مشکل شده و کار بسیاری از آن‌ها به جدایی و طلاق انجامیده است.

سوء استفاده از بانوان مختص مدعیان مرد نبوده و زنان مدعی نیز با روش‌های گوناگون از مریدان خود سوء استفاده می‌کنند. یکی از این روش‌ها آن است که از مدعیان مریدان خود را بدون اطلاع سرپرستان و به منظر جذب کمک‌های مالی به عقد برخی افراد در شهرهای دیگر در می‌آورند.

احمد اسماعیل برای رسیدن به مقاصد خویش به زنانی که به او گرویده‌اند دستور داده برای جذب هرچه بیش‌تر پیروان به روسپیگری روی آورند.^۱

ب. سد باب معیشت

برخی از محققان، نخستین اهداف مدعیان را به دست آوردن ثروت می‌دانند و معتقدند تمامی کسانی که به گونه‌ای گرفتار این انحراف هستند، در پی گردآوری وجوهات و نذورات مریدان، با عناوینی مانند وکیل امام زمان عَلَيْهِ السَّلَام هستند.^۲ تعدادی از پژوهشگران نیز دومین دلیل ورود انحرافات در مسئله مهدویت را «سوء استفاده‌های مالی» یا «سوء استفاده‌های مقامی» ذکر می‌کنند و به تاریخچه آن و از جمله ابوحزمه بطائنی و شلمغانی نیز اشاره‌ای دارند.^۳ در واقع ثروت، یکی از اصلی‌ترین انگیزه‌های پیدایش ادعاها در عرصه مهدویت و هر عرصه دیگر دینی است؛ چراکه مردم حاضرند تمام زندگی خود را در اختیار کسانی قرار دهند که باور دارند هدفی جز پیشبرد دین ندارند. مدعیان با آگاهی از این روحیه مردم، به ادعاها و فعالیت‌های انحرافی روی می‌آورند و با روش‌های متنوع و گوناگون از مریدان پول می‌گیرند.^۴ از

۱. کارشناس، تحلیل جریان مدعی‌یمنی، ص ۱۵۴.

۲. حجامی، شناخت، بررسی و نقد کلامی جریان‌های انحرافی مهدویت، ص ۱۱۲.

۳. شریعتی سبزواری، مهدویت و عقل و دین، ص ۳۷۹ - ۳۸۰.

۴. حجامی، شناخت، بررسی و نقد کلامی جریان‌های انحرافی مهدویت، ص ۱۰۳ - ۱۰۴.

این رو، برخی از مدعیان (همچون محمود عرفانیان) از مریدان خود وجوهات شرعی می‌گرفتند.^۱ «حتی شخصی (سید حسن ابطحی) قرآنی را به امضای جعلی حضرت حجت عجل الله تعالی فرجه الشریف در خانه گذاشته و پولدارها را برای دیدن آن دعوت می‌کرد و پول فراوانی جمع می‌کرد».^۲ علاوه بر این، مدعیان دروغین برای اموال دیگران حرمتی قائل نیستند. احمد اسماعیل در پاسخ به این پرسش که آیا جایز است بیش از مبلغ حمل و نقل کالا از رئیس شرکت پول مطالبه کنم؛ می‌گوید: «اینان دشمنان ائمه علیهم السلام و مهدیین هستند و مال آن‌ها احترامی ندارد، هر مقداری که توانستی از مال او تصاحب کن و این کار برای تو جایز است».^۳ منظور او از دشمنان ائمه و مهدیین، احمد اسماعیل است؛ یعنی هر کس او را قبول ندارد، مال او هم فاقد حرمت است. طبق همین مبنا او در پاسخ به این سؤال که آیا استفاده شخصی از اینترنت همسایه یا از مراکز غیردولتی جایز است یا نه؛ می‌گوید: «اگر صاحب مال [در این جا] اینترنت [از نواصب ائمه علیهم السلام یا مهدیین یا پیروان ایشان باشد، در این صورت اموال او احترامی ندارد و استفاده از اینترنت او جایز است».^۴ او دستور داده است که خمس باید فقط به خودش پرداخت شود. در چنین جامعه‌ای امنیت اقتصادی وجود نخواهد داشت.

خاتمه

در این مقاله، چالش‌های امنیتی جریان‌های انحرافی و مدعیان دروغین مهدویت، بر اساس چارچوبی بومی که توسط صدرالمآلهین شیرازی ارائه شده است، تبیین گردید. طبق این چارچوب نظری جریان‌های انحرافی و مدعیان دروغین مهدویت در شش عرصه، برای امت اسلامی تهدیدات امنیتی ایجاد می‌کنند: تهدیدات فرهنگی، اعتقادی، جانی، سیاسی، خانوادگی و اقتصادی که در جدول ذیل قابل مشاهده است:

۱. همان، ص ۳۵۷.

۲. شریعتی سبزواری، مهدویت و عقل و دین، ص ۳۸۰.

۳. کارشناس، تحلیل جریان مدعی یمانی، ص ۲۲۱.

۴. همان، ص ۲۰۳.

ردیف	چالش‌های امنیتی نظری			چالش‌های امنیتی عملی		
	سد باب معرفت		سد باب جانی	سد باب حیات		سد باب معیشت
	تهدیدات فرهنگی	تهدیدات اعتقادی		تهدیدات سیاسی	تهدیدات خانوادگی	
۱	تعطیلی عقل	ادعای الوهیت و ربوبیت	هدر دانستن خون مسلمانان و غیرمسلمانان	نفی انتخابات	افزایش طلاق	اخذ وجوهات و نذورات
۲	استخاره به جایگزینی جای عقل	ادعای عصمت	همکاری با ساواک ایران	نفی مردم سالاری دینی	سوء استفاده از بانوان	اخذ خمس
۳	خلع سلاح عقل	ادعای نسخ قرآن	همکاری با استخبارات صدام	نفی ولایت فقیه	توصیه به روسپیگری برای جذب پیروان	جایز دانستن تصرف در مال غیر
۴	اولویت دادن به احساسات، به جای عقلانیت	ادعای نبوت	قطع اعضای بدن منکر دروغیت مهدویت			کسب ثروت به هر قیمتی انگیزه اصلی غیراعلامی اکثر مدعیان
۵	انکار بدیهیات عقلی	ادعای امامت	قطع اعضای بدن تردید کننده در دستورهای مدعی دروغین مهدویت			
۶	پذیرش اجتماع ضدین و نقیضین در عمل	ادعا بابت	اقدام برای ترور مراجع عظام تقلید			
۷	نفی علوم عقلی، از جمله فلسفه، منطق و اصول فقه	ادعای مرجعیت تقلید				
		ادعای وجود رکن رابع				

چنان‌که ملاحظه می‌شود، چارچوب نظری سه وجهی سد باب معرفت، سد باب حیات و سد باب معیشت، دارای ظرفیت و جامعیت مناسبی برای طبقه‌بندی جریان‌های انحرافی و مدعیان دروغین مهدویت و نقد و بررسی آن‌ها است و این کارهای پیچیده را به صورت روشمند میسر می‌سازد.

بر اساس آنچه گفته شد، می‌توان گفت مدعیان دروغین مهدویت خواسته یا ناخواسته، جاهلانه یا خائنانه منابع قدرت اسلام ناب را تضعیف می‌کنند. عقلانیت، قرآن کریم، آموزه‌های اصیل اسلام ناب، اصول دین، فروع دین، حوزه‌های علمیه، مراجع عظام تقلید، روحانیت، ولایت فقیه، مردم‌سالاری دینی و مشارکت مردم در انتخابات، رعایت حلال و حرام، احترام به جان و مال و ناموس دیگران و ... همه از منابع قدرت اسلام ناب محمدی هستند که جریان‌های انحرافی و مدعیان دروغین با بدعت و تضعیف و خدشه به آن‌ها و جابه‌جایی دوست و دشمن به ناامنی فرهنگی و معرفتی، ناامنی جانی و مالی و ناامنی سیاسی و اقتصادی و خانوادگی دامن می‌زنند و باعث تشتت و تفرقه در جهان اسلام و جبهه مقاومت و تقویت مستکبران جهانی، مخصوصاً دولت تروریست آمریکا می‌شوند.

متأسفانه در جهان تسنن، وهابیت و در مقطعی داعش خبیث وهابی ریشه و حتی پا گرفت؛ اما در جهان تشیع به دلیل مقاومت و برخورد عالمانه و قاطعانه روحانیت و به ویژه مراجع عظام تقلید، مدعیان دروغین نتوانسته‌اند کاری از پیش ببرند و کینه و دشمنی آن‌ها نسبت به مراجع گرانقدر و معظم تقلید هم به سبب مقاومت شجاعانه و آگاهانه آن بزرگواران است.

منابع

قرآن

نهج البلاغه

مفاتیح الجنان

۱. احمد اسماعیل، *العجل*، اصدارات انصار الامام المهدي، طبعه محقق، الطبعة الثالثة، ۱۴۳۱ و ۲۰۱۰ م.
۲. اسحاقیان درچه، جواد و حیدری چراتی، حجت، *تحلیل راهکارهای مشترک نفوذ جریان های انحرافی معاصر در بستر آموزه های مهدویت*، فصلنامه انتظار موعود، سال ۲۰، شماره ۶۸، بهار ۱۳۹۹.
۳. اسحاقیان درچه، جواد، *بررسی و نقد مستندات جریان انحرافی احمد اسماعیل*، قم: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۹.
۴. —، *تحلیل روند و فرآیند فرق و جریان های انحرافی*، تهران: میراث فرهیختگان، ۱۴۰۱.
۵. افتخاری، اصغر، *امنیت ملی: رهیافت ها و آثار*، فصلنامه مطالعات راهبردی. (پیش شماره ۲)، تابستان ۱۳۷۷.
۶. افتخاری، اصغر، امنیت، تهران، دانشگاه امام صادق (ع)، ۱۳۹۱.
۷. اکبری آهنگر، رضا، *مروری بر تاریخچه و تفکرات انجمن حجتیه*، تهران: سوره مهر، ۱۳۹۵.
۸. امام خمینی، سید روح الله، *شرح چهل حدیث*، چاپ بیست و نهم، مؤسسه تنظیم و نشر آثار امام خمینی، تهران، ۱۳۸۳.
۹. آیتی، نصرت الله و شهبازیان، محمد، *ادعاهای قرآنی برخی مدعیان دروغین در بهره گیری از رؤیا برای تشخیص حجت الاهی*، فصلنامه مشرق موعود، سال هشتم، شماره ۳۲، زمستان ۱۳۹۳.
۱۰. آیتی، نصرت الله، *نقد و بررسی مدعیان مهدویت؛ با تکیه بر آرای احمد الحسن*، فصلنامه مشرق موعود، سال هفتم، شماره ۲۵، بهار ۱۳۹۲.

۱۱. البخاری، محمد بن إسماعیل، **صحیح البخاری**، المحقق: محمد زهیر بن ناصر الناصر، دمشق: دار طوق النجاة، ۱۴۲۲ق.
۱۲. پورسیدآقایی، مسعود و غلامی، محمد، **بازنمایی ترفندهای عالم‌گریزی از سوی مدعیان مهدویت در ایران معاصر**، فصلنامه پژوهشهای مهدوی، سال هفتم، شماره ۲۸، بهار ۱۳۹۸.
۱۳. پورسیدآقایی، سیدمسعود و فهیمی اصفهانی، سیدمحمد، **روش‌شناسی القاء شبهه توسط مخالفان و مدعیان دروغین مهدویت**، فصلنامه پژوهش‌های مهدوی، سال دهم، شماره ۳۹، زمستان ۱۴۰۰.
۱۴. جعفری، محمدصابر، **حذف عالمان دین راهبرد مشترک فرق انحرافی و مدعیان دروغین مهدویت**، فصلنامه پژوهشهای مهدوی، سال هشتم، شماره ۲۹، تابستان ۱۳۹۸.
۱۵. جعفریان، رسول، **جریان‌ها و سازمان‌های مذهبی سیاسی ایران**، تهران، نشر علم، ۱۳۹۰.
۱۶. جعفریان، رسول، **مهدیان دروغین به ضمیمه هفت رساله**، تهران، نشر علم، ۱۴۰۰.
۱۷. جوادی آملی، عبدالله، ۱۳۷۴، **شناخت‌شناسی در قرآن**، قم، دفتر انتشارات اسلامی.
۱۸. جوادی آملی، مرتضی، **سیاست الاهی در حکمت متعالیه؛ شرح مشهد پنجم الشواهد الربوبیه**، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۹.
۱۹. حجامی، حسین، **نقد و بررسی جریان احمد اسماعیل**، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۶.
۲۰. حسین حجامی، **شناخت، بررسی و نقد کلامی جریان‌های انحرافی مهدویت**، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۵.
۲۱. محمّدی هوشیار، علی، **درسنامه نقد و بررسی جریان احمد الحسن بصری**، انتشارات تولی، قم، ۱۳۹۶.
۲۲. رحیم‌پور ازغدی، حسن، **امت اسلامی** (بازخوانی اندیشه راهبردی رهبر معظم انقلاب درباره وحدت اسلامی)، تهران، نهضت نرم‌افزاری، ۱۳۹۷.
۲۳. رحیم‌پور ازغدی، حسن، **مهدی؛ ده انقلاب در یک انقلاب**، تهران، دفتر نشر فرهنگ

اسلامی، ۱۳۹۶.

۲۴. سلطانی، مصطفی، *آشنایی با جریان های انحرافی*، قم، دانشگاه ادیان مذاهب، ۱۳۹۴.

۲۵. آیت الله سیستانی، علی، <https://www.sistani.org/persian/archive/25698/>

۲۶. محمد شیرازی، صدرالدین، *الشواهد الربوبیه*، تصحیح، تحقیق و مقدمه: مصطفی

محقق داماد، تهران، بنیاد حکمت اسلامی صدرا، ۱۳۸۲.

۲۷. شریعتی سبزواری، محمدباقر، *مهدویت و عقل و دین*، قم، بوستان کتاب ۱۴۰۲

۲۸. شیخ مفید، محمد بن محمد، *تفسیر القرآن المجید*، گردآورنده: محمد علی ایازی، قم،

بوستان کتاب، ۱۴۲۴ق.

۲۹. شیخ مفید، محمد بن محمد، *المسائل العکبریة*، محقق: علی اکبر الهی خراسانی، قم،

دار المفید، ۱۴۱۳ق.

۳۰. ذوعلم، علی، *واژه «چالش» در ادبیات اجتماعی - فرهنگی ایران*، زمانه، سال چهارم،

شهریور ۱۳۸۴، شماره ۳۶.

۳۱. صفری فروشانی، نعمت الله و عرفان، امیرمحسن، *گونه شناسی مدعیان دروغین*

مهدویت، فصلنامه مشرق موعود، سال هشتم، شماره ۳، تابستان ۱۳۹۳.

۳۲. عبدالرحمانی، رضا و دیگران، *بررسی نقش عرفان های نوپدید بر امنیت اخلاقی*،

پژوهشهای اطلاعاتی و جنایی، شماره ۳، ۱۳۹۶.

۳۳. عرفان، امیرمحسن، فصلنامه انتظار موعود، *بازخوانی عوامل پیدایش مدعیان*

دروغین مهدویت و گرایش مردم به آنان، دوره ۹، شماره ۳، پاییز ۱۳۸۸.

۳۴. علی کارشناس، *تحلیل جریان مدعی یمانی*، قم: پژوهشگاه علوم اسلامی امام صادق

علیه السلام، انتشارات زمزم، ۱۴۰۰.

۳۵. قندی، مهدی، *آسیب شناسی موعودگرایی: با تأکید بر آسیب گستری مسیح نمایان*،

تهران، گوی، ۱۳۹۵.

۳۶. کاظمی، بهرام، *عدالت و مهدویت*، فصلنامه انتظار، دوره ۴، شماره ۱۳، مهر ۱۳۸۳.

۳۷. کامیاب، مسلم، *بررسی و نقد تعدد قائمیت در جریان انحرافی احمد اساعیل*، قم،

پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۴۰۰.

۳۸. کورانی عاملی، علی، *دجال بصره*، [https://www.m-mahdi.com/persian/books-](https://www.m-mahdi.com/persian/books-254#7/)

254#7/

۳۹. کاشف الغطاء، شیخ جعفر، *کشف الغطاء عن مبهمات الشریعة الغراء*، قم، انتشارات

دفتر تبلیغات اسلامی حوزه علمیه، ۱۴۲۲ق.

۴۰. کلینی، محمد بن یعقوب، ۱۳۸۷، *الکافی*، قم، مؤسسه دار الحدیث العلمیة الثقافیة.

۴۱. لک زایی، نجف، *امنیت متعالیه*، قم، پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۳۹۸.

۴۲. مطهری، مرتضی، *مجموعه آثار استاد شهید مطهری*، تهران، صدرا، چاپ نهم، ۱۳۸۶.

۴۳. ملایی، حسن، *لغزشهای اعتقادی در عصر غیب؛ گونه‌ها، زمینه‌ها و راهکارها*، قم،

پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی، ۱۴۰۰.